

Картка з історії Волині на початку XIV. віку.

Розвідка Іванова.

Дорогоцінне джерело для внутрішньої та зверхньої історії Волині за давні часи, — галицько-волинська літопись, зупиняєть ся на князюванні Мстислава Даниловича; дальші відомости про Волинь ми беремо вже з джерел, які, багато де в яких випадках, дуже непевні.

Хто князував на Волині після смерти Мстислава Даниловича, певно трудно сказати. Мстислав Данилович мав сина Данила, про якого літописець згадує під роком 1280; сего року вкупі з батьком, Володимиром Васильковичем, Львом та Юриєм, Данило ходив на Поляків з Татарами. Потім вже інших відомостей в літописі про Данила не можна знайти, хоть літописцеви аж двічі доводилось, щоб можна було про него згадати. Під роками 1282 і 1283 літописець подає нам імена князів галицько-волинських, що знехотя приймали участь в татарському поході, однакже поміж отих князів Данила не згадує; може вже на той час він не був живий? Коли вже зовсім недужий Володимир Василькович мусів рушити з Татарами вкупі, то як вияснити неприсутність Данилову? Нам невідомо, чи Данило Мстиславович був жонатий, чи ні, чи були у него діти, про се не має ніяких звісток. Дехто між письменників, от як Зубрицький,¹⁾ Шараневич,²⁾ та знов і Андрияшев,³⁾ вважаючи на припис відомий (1376)⁴⁾ на Румянцовській евангелії, гадають, що згаданий

¹⁾ Зубрицький — Крит. Пов. стор. 131, пр. 36, Іст. Гал. Руськ. кн. т. III. ст. 267, пр. Анон. Інізи. і Длугош, стор. 18—88.

²⁾ Шараневич — Іст. Гал. Вол. кн. стор. 220.

³⁾ Андрияшев. Оч. ист. Гал. Вол. кн. 199, 205.

⁴⁾ Ось який припис: „Се я князь Юрій Холмской, сынъ Данилія Холмского, по смерти сына моего, князя Семена, придала есмо к церкви Божой пречистой Бого-

тамечки Юрій Данилович був сином Данила; Стадницький же, неважаючи на отой припис, також вважає за можливе існування в другій половині XIV. віку князя Юрія, сина Данила Мстиславовича.¹⁾ А вже чеський вчений Ржежабек в творі своєму: „Jiří II., poslední kníže, veškeré, Malé Rusi“, розібравши докладно се питання, доводить, що вкладний запис Юрія Даниловича, князя холмського підроблений і підроблений невідомо ким і для чого іменем Юрія Наримунтовича, що помилкою названо Даниловичем, тоді як друге імя его було Гліб.²⁾

Хоть дуже непевним здаєть ся таке покладання, але авторови его вдалось переконати читача, що згаданий в тому запису Юрій Данилович не повинен був бути сином Данила Мстиславовича, а що Юрій Белзький, про якого згадувано по декількох умовах Литовців з Поляками, не хто інший, як Юрій Наримунтович. І справді якомсь дуже чудно, з якої речі законний спадчик галицько-волинського столу Юрій Данилович (а ще ранійше его батько Данило) лишив ся при самому тільки злиденному холмському уділі, а лідизного его голдували як спадчики чужосторонці! Лонгинов, в розправі „Грамоты малорусскаго князя Юрія II. и вкладная запись князя Юрія Даниловича Холмскаго XIV. в.“, по черзі розібрав критично деякі покладання Ржежабка про Юрія Даниловича і прийшов до ось якого доволі імовірного вислідку: „Син Мстислава Даниловича, князя Володимирського, Данило, не міг князувати в Холмі, а той князь, що вчинив отой вкладний запис був не хто інший, як володар в спадку буйної частки Холмської землі, а величав себе князем холмським наслідком місцевого родовоу себ то з такої-ж речі, як інші князі називалсь Вишневецькими, Острожськими, Корецькими, Збаражськими і т. і. (від відомих міст) і для чого близькі до княжої родини князі називали ся холмськими. Може бути, що він був брат Михайла та Митра Даниловичів, князів волинських, що загинули в бою понад р. Ворсклою року 1399.“³⁾

Певного покладання про те, хто такі були оті Юрій Данилович та его батько Данило — гадати про се тепереньки трудно; більше певно буде мовити, що се були підручні литовські князі, з родовоу Володимира сьвятого — отсе так.

матери на Богомоле вечистое, села: Стрижево, Слепче, Космово, Цуцнево з обома береги обоцоль Бугу, въ лѣто 6884, къ столцу епископіи холмское при Боголюбезіомъ Калисти епископи Холмскомъ и Белзскомъ“. Лонгиновъ. Гр. Юр. II., 29.

¹⁾ Stadnicki, Syn. Gedym. II, nr 20.

²⁾ Řeřabek — Jiří II. poslední kníže veškeré Malé Rusi. V Praze 1883.

³⁾ Лонгиновъ — Гр. Юрія.

Може бути, що на Волині після Мстислава князував Лев Данилович, що помер року 1301.¹⁾ Бо зовсім певно, що якимсь робом Волинь опинила ся під Юрієм Даниловичем. Доказом сего можуть бути 2 грамоти, що лишили ся від безпосередніх нащадків Юрія Львовича; на першій між ними (1316 р.) висить печать, а на одному боці її написано ось що: *Domini Georgii principis Ladimeriae*;²⁾ таким робом певно єсть те, що Юрій Львович на початку XIV. в. був князем володимирським і що року 1316 він уже був неживий, бо грамоту сего року видає не він, а єго сини Андрій та Лев. Як покладає В. Б. Антонович, сї князі тільки саме року 1316 й стали князями, бо ще вживали батькової печати,³⁾ значить Юрій Львович мусїв вмерти в сему 1316 році.

Тільки що згадані грамоти були дані: перша (1316) князями Андрієм та Львом Тевтонському ордену, а друга (1320) самим князем Андрієм містови Торну; в грамоті 1316 року князі затитуловані „*Dei gratia Duces totius terrae Russiae, Galiciae et Ladimeriae*“, а 1320 „*Andreas Dei gratia Dux Ladimeriae et Dominus Russiae*“.⁴⁾

Що до того, в якому році померли Андрій та Лев, то вчені не в одно кажуть. Проф. В. Антонович, здаючись на лист (21 липця 1324) від короля Владислава Локтика до папи Івана XXII., гадає, що вони померли 1324 р.⁵⁾ А в листі перший ось що пише: „*duo ultimi Principes Ruthenorum de gente schizmatica, quos immediatos pro scuto inexpugnabili contra crudelem gentem Tartarorum habebamus, decesserunt ex hac luce*“.⁶⁾ На се питання інакше дивлять ся інші вчені (проф. Дашкевич, Ржежабек, Филевич). За підвалину своїх думок вони покладають відомість літописи Биховця, про здобутте Гедиміном Волині та кнївської землі.⁷⁾ Таке оповідання літописи Биховця про се завойовання переказали і Стрийковський, що користував з сеї літописи, зложеної в XVI. віку, і автор густинської літописи (доведена до 1595 р.) і перший сю подію відніс до 1320 року, а другий до 1304.⁸⁾ Професор

1) Карамзинъ IV., 202 пр.

2) Опис печати у Карамзина IV., 204 пр.

3) Проф. В. А. Антонович — Моногр. Т. I. стор. 58. Проте, як каже Карамзин, таку-ж печать уживав і Юрій II. Т. IV. 276 пр. На думку Ржежабка, Юрій міг вмерти й раніше від року 1316. R. 21.

4) Карамзинъ IV., 215 р. Зубрицький III., 251.

5) В. Б. Антонович — Монографіі т. I., 51.

6) Карамзинъ IV., пр. 275.

7) Лѣтопись Быховца, изд. Нарбутомъ, Wil. 1846, стор. 15.

8) Strykowski I, 363; Густинская лѣт. 343.

В. Б. Антонович сю звістку литовсько-руської літописи докладно аналізував¹⁾ та довівши очевидячки незуразність такої звістки, так жежи іншим висловив ся: „Коли вже справді в часі війни за Підляхию, князь литовський на Волині досяг аж до Володимира, і коли в бою біля сего міста справді поляг який-небудь із волинських князів, то шведче в такому випадку можно згодити ся з покладанням Шараневича, що похід на Волинь треба віднести на 1316 рік, та що той князь, що загинув в бою із Литвою, був не хто інший як тільки Юрій Львович.“²⁾

Згоджуючись з д. Антоновичем, „що він чудово довів непевність звістки про одночасне завойовання Волині та Києва Гедиміном від року 1319—1321 та вяснив усю непевність того оповідання“, — проф. Дашкевич, з тим вкупі, значно відхилився „від думки д. Антоновича, що завойовання Києва і взагалі південної Русі постало зовсім не за Гедиміна“.³⁾ Для нашої справи мають вагу переважно оті міркування д. Дашкевича, що дотикають ся до Волині. Вбачаючи в оповіданні літописи Биховця багато дечого певного про стичку Гедимінову з волинськими князями, д. Дашкевич одначе вважає вигадкою „виложений в сій літописі наслідок отої війни, себ то підбиття Гедиміном Володимира волинського зараз же після того, як володимирський князь був побитий“; „на сей раз, — каже д. Дашкевич — справа скінчила ся на прилученню до Литви Берестя та окільних земель“.⁴⁾ Однакже як розібрати се, то і Дашкевич і Антонович однаково дивлять ся на ту справу. Антонович же перечить тому, „що на початку свого князювання Гедимін провадив війну з галицько-володимирськими князями, війну, що, на думку д. Антоновича, могла скінчити ся на прилученню до Литви Підляся“.⁵⁾ Незгода тільки в тому, що д. Антонович має нахил відсупити оту війну на самий початок Гедимінового князювання, як ще живий був Юрій Львович, а д. Дашкевич відносить її до того часу, як вже князували Андрій та Лев Юриєвичі. Хто-ж каже правду? Літопись Биховця іменує Володимиром того володимирського князя, що обороняв від Гедиміна своє стільне місто; д. Дашкевич гадає, що так звали князя Андрія Юриєвича. Само по собі може й звав ся так князь Андрій, але з чого отсе ми повинні сему князеві надати таке імя? От наприклад Шараневич

¹⁾ В. Б. Антонович. Моногр. I., 47—58.

²⁾ Ibidem. 58.

³⁾ Н. П. Дашкевич. Зам. по исторіи Лит. р. г стор. 42.

⁴⁾ Н. П. Дашкевич. Зам. по ист. Лит. р. г. К. 85 г. 46 стор.

⁵⁾ В. Б. Антонович Моногр. I. стор. 57.

вважає князя Юрія Львовича за літописного Володимира... Даліше знов д. Дашкевич сам нагадує про відомість Равданського рукопису¹⁾ „про те, що року 1315 при кінци єго, як вмер Вітень, то Гедимін був у поході сунпроти руських князів“,²⁾ а року 1315 галицько-володимирське князівство ще могло й належати до Юрія Львовича. Навіть д. Дашкевич ладен „визнати за правду те, що володимирський князь загинув в тій боротьбі“³⁾; як ми казали вже попередю, не перечить сему і д. Антонович, але перший за князя, що загинув, Андрія Юрєвича, а другий (вкупі з Шараневичем) Юрія Львовича, і нам здаєть ся, що думка д. Антоновича більше певна, беручи на увагу особливо отой лист короля Владислава Локтика до папи Івана XXII., датований 21 липця 1324 р., про який вже згадано попередю.

Проф. Дашкевич дивлячись, як на певну на відомість літописи, що загинув князь володимирський Володимир (Андрій), вкупі з сим гадає, що князь Лев луцький „загинув, коли се справді було, в часі війни з Литвою, ранійше війни Гедимінової з володимирським князем: здаєть ся Лев луцький вже не був живий року 1320.“⁴⁾ На таку думку напровадило д. Дашкевича те, що грамоту 1316 р. дано від Андрія та Льва, а 1320 р. від самого тільки Андрія. Але така обставина ще не повинна-б впевняти д. Дашкевича, що єго покладання правдиве: адже сам він каже, „що відрубність Луцька від Володимира волинського єсть річ зовсім певна;“⁵⁾ значить не може бути нічогоісенько чудного в тому, що виключно від себе дав князь Андрій грамоту м. Торну. Для нас тому тільки саме те має вагу, що Дашкевич не вжить ся впевняти, що князь Лев загинув в часі війни з Литвою.

Таким чином доводи, на які здаєть ся д. Дашкевич, за те, що війна, про яку єсть оповідання у літописі Биховця, вела ся за часів князювання Андрія та Льва, і що в часі сєї війни загинули обидва князі, на нашу думку недоволі переконують. Ржежабек, здаючись раз-у-раз на оповідання літописи Биховця, каже, що князь Андрій загинув р. 1321, а Лев 1322. Але Ржежабек дуже вже легковажно прийняв звістку літописи і не звернув уваги на відомість Равданського рукопису. Д. Дашкевич, промовивши, що літописє ся тільки каже, що війна Гедиміна

¹⁾ О Равдан. рукоп. дивись Narbutt, Hist. lit. nar. T. I. 156, 160.

²⁾ Н. П. Дашкевич. Зап. 45. Антонович відсуває смерть Вітєня до року 1316. Мон. 1. 37.

³⁾ Н. П. Дашкевич. Зап. 46.

⁴⁾ Н. П. Дашкевич. Зап. 47.

⁵⁾ Н. П. Дашкевич 47.

з південно-руськими князями почала ся тоді, як він „вспокоилъ землю Жомоитскую отъ Нѣмцевъ“, додав до сего справедливо, ще: „не зовсім докладно сказано про час війни Гедиміна; вона могла бути і як раз після згоди з Німцями, але могла стати ся і пізнійше. Про те напади Німців на Жмудь за Гедиміна поставали декілька разів“. ¹⁾ А тимчасом Ржежабек вихопивши з хроніки Петра Дюсбурга звістку про побитте на Жмуди хрестоносців року 1320, та прочитавши по літописі Биховця, що Гедимін „вхопивши землю Жомоитскую отъ Нѣмцевъ и пошолъ на князи Рускіє“ etc., взяв тай притулив сей похід до р. 1321 (Стрийковського 1320); сего року на його думку Гедимін захопив місто Володимир, а князя володимирського Андрія, що літописець помилкою іменує Володимиром, вбито; в наступному році теж саме скоїло ся і з князем Львом. ²⁾ Беручи на увагу, що Ржежабек не доказав, що Гедимін вчинив свій похід на Волинь року 1320, як раз як побив хрестоносців, то покладання його, що війна проваджена була за часу князювання Андрія та Льва, та що вони обидва загинули в часі сеї війни, як раз тоді як він каже — зовсім непевне.

Не згоджуючись ні з Дашкевичем, ні з Ржежабком, ми одначе не важи́мо ся зовсім відкидати оповідання літописи Биховця, яко за певне, про боротьбу Литовців з галицько-володимирськими князями; дещо вважає імовірним і д. Антонович, як вже ми пригадували. Ми-ж от як дивимо ся на сю справу. Ще, як каже, д. Антонович, зараз же після смерти Шварна Даниловича почало ся змагання між Львом Даниловичем та Тройденом, за володінне так званім Підлясєм себ то південною частиною колишньої Ятвяжської землі ³⁾; в галицько-волинській літописи нам відомо, що частина сего Підляся (Дрогичин, Мелник) при кінці XIII. в. належала до Льва та його сина Юрія, а частина (берестейська земля) до Володимира Васильковича, а після його смерти до Мстислава Даниловича; вже потім як усе галицько-володимирське князівство перейшло до рук Юриєвих, певно і земля берестейська (яку Юрій був захопив навіть зараз після смерти Володимира Васильковича) впала на його власність і таким робом і усе Підлясь могло належати до него. Але ото при кінці XIII. в. з'являєть ся нова династія, якої першим заступником був Лютувер, а сего замінив син его Вітень вже року 1293⁴⁾. Ся нова династія,

¹⁾ *ibid.* Зап. 43.

²⁾ *Řeřabek* 11, 12.

³⁾ В. Б. Антонович. *Монотр.* I., 57.

⁴⁾ *ibidem* 36, 37.

в особі Лютувера, Вітєня та Гедиміна, встигла „зупинити рух (на Литву) хрестоносців, розпростерла межі своїх володінь, прилучивши до них багато руських земель і спорудила міцну державу“.¹⁾ З самого свого початку ця династія відзначилась численними нападами на сусідні землі.²⁾ Робивши напади на Польщу, само по собі вона не минула й руських земель. Наважуючись розпростерти свою державу коштом сусідських земель, само по собі, Литовці, звертали увагу і на ті землі, що перше належали до одного з їх племен та були заселені Русинами. Само по собі постав потяг відтягати у Русинів ці землі і на нашу думку не має нічого непевного в тому, що оповідає літопись воскресенська, що Вітєнь прилучив землі аж по Буг себ то Підлясе.³⁾ Стративши оту околицю, руські князі зовсім не покладали собі зовсім відцуратись від неї і ото в часі, коли Литовці воювали з хрестоносцями, може року 1311 (Біранд пише під сим роком: *Wytan rex Lituanoꝝ cum suis et Rutenis venit in Prussiam*),⁴⁾ вони не то що захопили Підлясе, але вчинаючи те, на що поняли ся перед хрестоносцями, почали допомагати їм в боротьбі з ворогами (на таке поняття натякають грамоти, про що ще буде мова потім) і кинули ся на литовські землі. Які-ж се були руські князі? Вже перше ми казали, що перед роком 1316 і навіть в сему році Галич та Волинь належали до Юрія Львовича. Єсть непевність в тому, що сам Юрій Львович не володів по всіх своїх землях, а як звичайно собі лишив яку небудь відрубну околицю а решту понадавав синам — до Льва міг належати Луцк, а до Андрія Володимир. А коли так було, то літопись Биховця, називаючи Льва луцьким, може й не помилила ся. Захопивши Підлясе, Юрій минає тутечки свого сина Льва, а сам вкупі з Андрієм опустошує, як згадано вже поперед, властиво литовські землі. Упоравшись з хрестоносцями, Вітєнь з одного боку бажаючи відібрати Підлясе у Русинів, а з другого помстити ся над ними за спустошення Литви, виряджає на Русинів свого брата Гедиміна. Стрийковський так само гадає, а тільки що до походу Гедимінового, то єго він відсуває на той час, як вже Гедимін князував самостійно. Проф. В. Б. Антонович визнаючи за певне, що „на початку свого князювання Гедимін воював з князями галицько-володимирськими“, додає, що Стрийковський вказує на причини сеї війни, не здаючись, на жаль, звідкіль він їх узяв. „Князі

¹⁾ *ibid.* т. I. 37.

²⁾ *ibidem* 37 і далій.

³⁾ Н. П. Дашкевич. Зап. 40.

⁴⁾ В. Б. Антонович. Моногр. т. I. 40.

волинські (каже він), відаючи, що Гедимін воює з хрестоносцями, замість того, щоб допомогти йому, чинили напади на литовські землі понад Вілією та біля Новгородка... князь Лев захопив був Берестя та Дрогичин за часу війни з хрестоносцями¹⁾ Покладаючись на звітку Равданського рукопису, що Вітень вмер року 1315, тоді коли его брат вчинив похід на Руськів,²⁾ і наш похід можно приладнати до року 1315, як ще Гедимін не був самостійним князем. Гедимін загарбує берестейську землю, рушає дальш, підходить до Володимира і облягає се місто. У сей час (може вже р. 1316) і гине Юрій. Спадчики его, бажаючи запобігти помочи у хрестоносців в боротьбі з Литовцями, зараз же, як тільки не стало батька, складають умову з орденом. Може бути, що напад хрестоносців, або й смерть Вітеня (по Равданському рукопису 1315 року) змусила Гедиміна зупинити боротьбу з волинськими князями, боротьбу, що умоцнювала за Литовцями придбанне Підляся, що справді вже за князьовання Гедиміна належала до Литовців, що можно вбачати перше в грамоти Юрія II. від р. 1335, в якій поіменовані воєводи значнійших галицько-руських міст, але поміж них нема воєводи берестейської землі, а по друге в грамоти, що списана Нарушевичем (з коронного архіву), де стоїть ось що: „rex nihil juris habiturus unquam in Keistuli arces: in Brest, Kamienica, Dorohiczyn, Mielnik, Bielsk“; значить берестейська земля була уділом Гедимінового сина — Кейстута.

Нам мало що відомо про діяльність князів Андрія та Льва, навіть не відомо й те, як поділилися вони проміж себе батьківським майном Д. Дашкевич, відповідно, літописі Біховця, іменує Льва князем луцьким. Справді в часі боротьби з Литовцями за батькового ще життя, Лев міг бути ним, але навряд чи й після смерти батька він лишився тільки при самому луцькому уділі. — Ржежабек Льва називає галицьким князем. Він каже, що на початку, обидва брати, володіючи вкупі землею, потім поділилися і Лев, яко молодший, взяв Галч.³⁾ Звідкіль же Ржежабкови відомо одначе, що Лев був молодший брат? В грамоті 1316 року князі Андрій та Лев титулюють ся: „Dei gratia Duces totius terrae Russiae, Galiciae, et Ladimeriae“, а в грамоті року 1320 — Андрій називає себе, — „Andreas Dei gratia Dux Ladimeriae et Dominus Russiae“⁴⁾. Як порівняти обидві грамоти, то побачимо, що в другій в титулі князя

1) В. Б. Антонович. Моногр. т. I. стр. 57.

2) Н. П. Дашкевич. Зам. стр. 45. Narb. Dz. nar. lit. I 159. IV. 464

3) Rężabek 10.

4) В грам. Юрія II. від року 1327 — dux terrae Russiae, Galiciae et Lodomeriae.

опущено слово *Galiciae*, і не має *totius terrae Russiae*. На нашу думку се не помилка: певно князь Андрій був князем волинським, а Лев галицьким. Тай справді, залишаючи на боці питання, на яке не має змоги відповісти тепер, хто був старший, а хто молодший межі двох братів — якось було б чудно надати Львови само князівство луцьке, а всю останню землю віддати Андрієви!

Князі Андрій та Лев підтримували добрі відносини з хрестоносцями, бо се мало для них велику вагу. Обіцяючиєсь хрестоносцям обороняти володіння їх від нападів татарських та взагалі усяких ворогів (*Ceterum terras vestras fideliter praemunire curabimus pro Tartaris dummodo constiterit et ab hostili qualibet invasione*), через те, само по собі, руські князі із боку хрестоносців забезпечались на випадок боротьби з яким небудь ворогом. Оті князі — що видали з листу короля Владислава Локтика до папи Івана XXII. (21. липця 1324) і справді були для своїх західних сусідів безпекою від Татар. До речі буде визначити запобігання одного з сих князів — Андрія (про другого звісток немає) про розвиток торговельних зносин з чужоземцями.

В липцю 1324 року обидва князі вже не жили: 21. липця 1324 р. король Владислав Локтик шле до папи Івана XVII. ось яку звістку „*Hinc est, quod Sanctitati Vestrae insinuatione praesentium cum dolore reverentias intimamus, quod duo ultimi Principes Ruthenorum de gente Schizmatica, quos immediatos pro scuto inexpugnabili contra crudelem gentem Tartarorum habemus, decesserunt ex hac luce; et quorum interitu nobis et terris nostris ex vicinitate Tartarorum, quos decerto credimus terram Ruthenorum, nostris metis contiguam occupare, perturbatio indicibilis imminebit*“¹⁾. Між іншим Ржежабек в листі сему вбачає залевненне своєї думки, ніби то Андрія та Льва вбито в часі війни з Гедьміном; король вживає слово *interitu*, а се, мовляв, вказує на наглу смерть²⁾. Не кажучи вже про те, що Ржежабек перекладав не так як слід вирази, що король вживає в листі³⁾;

1) Ржежабек 8.

2) Ржежабек 10.

3) Ржежабек звернув увагу на „*interitu*“, а *decesserunt ex hac luce* покинув без уваги. А тим часом, коли перше слово в листі вжито, щоб вимовити про наглу смерть, то останнє речення без додатку слів, що роз'яснюють, очевидно, бажали промовити про натуральну смерть. Слово „*interitus*“ у стародавніх латинських письменників вживалося в розумінню — погибель, знищення (напр. і. *litterae, pecunia, navis naufragio*); в середні віки — *interitus* і *e mulcta, quae domino competit ex h. micidio, seu pro jurisdictione et cognitione eiusdem* — а глагол *in-*

треба ще спитати, чи можна надавати особливу вагу особливим словам? Ржежабек покладає, що смерть Андрієва та Львова склала ся року 1321—22, але чудно-б якось було гадати таке вже через те саме, що король, вболіваючи так, оповіщає папу про смерть князів, що вже два роки як скоїла ся, а то й більше. Навіаки здасть ся виложена в листі причина — небезпечність з боку Татар — змушувала-б короля швидче вдатись до папи з прозьбою про заемогу, а не відкладати сеї справи на такий далекий час; бодай паступник Владиславів Казимир, так іменно і чинить — довідавшись, що Болеслава Тройденовича отруєно 24 березоля 1340 р., він зараз же посилає про се звістку до папи Бенедикта XII., й просить заемоги супроти Татар, маючи на увазі, що от-от стане ся їх напад.

Ржежабек, відносячи смерть Андрія та Льва до року 1321 чи 22, а початок князювання Юрія до останніх місяців 1324 чи початку 1325, мусів би здасть ся оповістити, що діялось на Волині в часі сего без-

terire = infundere (Див. Glossarium mediae et infimae latinitatis cond. a Carolo Dufreshe domino du Cange т III). Само по собі в листі Локтика *interitus* вжито не врозумінню „mulctae et homicidio“, а в розумінню знищення, заги ну треба гадати натурального, бо інакше було-б додано з якої речі став ся *interitus*. Див. *Totius latinitatis lexicon opera et studio Aegidii Torcellini* — „*interitus*“ — *patr. v. intereo — vita functus*; „*interitus — verb. ab intereo — actus intereundi, quasi discessus, et secretio, ac diremptio earum rerum, quae junctioe aliqua tenebantur*“ „*distruzione, sciogłomiento, rovina, morte*“. — Що-ж дотикаєть ся до *decesserunt ex hac luce, to decedere de luce, de vita, mundo* (також *migrare* в давнину значило — умерти, при чому річ інша про натуральну смерть; для виразу-ж нагальної смерті, смерті в бою etc. вживали слова інші; в середні віки *decessus — defunctus* (Du Cange, т II), *defungere de vita, luce etc.* = умерти (а не бути вбитим), *z świata żywota schodzą*“ (Mat. do Slow. Lat. pols. Dr. Lebiński). В середні віки *migrare*, навіть само, без додатку *de luce etc.* вживало ся в значінню мори (Du Cange т IV.). Щоб порівняти, подамо приклади з розправ середньовікових письменників. Ян з Чарикова про смерть Болеслава Тройденовича пише: „*veneno per Ruthenos intoxicatus interiebat* (сказано через що загинув) і в *Reczn. Traski* (M Ph. III., 860.) *Boleslaus filius Trojdeni ducis Mazoviae princeps Ruthenorum a suis incocinnatus ex hac vita migravit*; без вияснювання див. *Boguphali Cbr. Biel. M. Pol. II. st. 592.* „*Daniel rex migravit ad Christum de hoc mundo* (натуральна смерть). В мало польському статуті читаємо: „*Cum aliqui Kmetones seu rustici, vel alii civiles homines. absque prole de hac luce decedunt*“ Бест. Рюм. т. I. стр. 2. 4. кр 35. — Часом через слова *obitus, mors* (*decessus* можна віднести і *interitus*) вимовляли і натуральну і нагальну смерть напр. Ян з Чарикова каже — *post obitum* (Болеслава Тройденовича) *de morte Vladislai Lokytek, Boguphal — de obitu Danielis* (Данило Романович), *de morte* (замордованне) *Lestkonis ducis* (року 1227). Нехай інші міркують, чи Ржежабек справедливо каже чи ні, мовлячи, що вжите у відомому листі слово *interitu* вказує на нагальну смерть (смерть в бою Андрія та Льва).

княжя. Він справді і каже, що у сей час „в осиротілій країні постали непорядки, з яких зараз же ладнали ся скористувати Татаре, бажаючи або знов вернути собі минуле верховодство, або й зовсім запанувати там, що вже вони давно вчинили з одною частиною галицько-володимирського князівства, з Поділлем. Але перш над усе те, про що каже Ржежабек, не має ніякої підстави (а сам він одначе вьажеть ся в усіх тих випадках до вчених!), а подруге те покладання швидче може перечити думці авторовій що до років смерти Андрія та Льва. Таї справді чи не чудно, що в осиротілій країні галицько-володимирській постав нелад (само по собі постав зараз же після смерти князів?). Польщі загрожує близьке сусідство Татар, а тим часом король, не маючи змоги сам обороняти ся від ворогів, ледве через 2 роки обертаєть ся до папи, просячи за-помоги!!

Але якби не було, певно те, що в лиці 1324 р. ні Андрій, ні Лев вже не жили. Тепер постає питання — хто-ж заняв їх місце? На таке питання вчені кажуть не в одно і наслідком недостачи документів, на нашу думку, тепереньки відповідати певно не можна.

Як каже Ржежабек, від смерти Андрія та Льва до часу вступу нового князя пройшов якийсь час без князя, а потім князем став під назвою Юрія Болеслав, син мазовецького князя Тройдена, що був жонатий з руською князівною Марією, дочкою котрогось з Дашиловичів. Поміркуємо, яка в сему певність?

Тепер відомі з грамот — з років 1325, 1327, 1334, 1335 та 1339, що підписані іменем Юрія.

Здаючись на 4 перші грамоти¹⁾, Карамзин, раніше від інших російських письменників, вважає за наступника після Андрія та Льва (що на его думку померли близько 1324 р.) недорослого Георгія — Данилового правнука. „По латинських грамотах, які видаї за печатами єпископа з одного боку, а з другого княжого пестуна та воевод белзького, перемиського, львівського та луцького, про него писано яко про прирощеного князя та державця усеї „Малої Росії“ і він брав обовязок оберегати землю рицарів від нападів Монголів; він вживав нечать Юрія Львовича, свого діда, а жив то у Володимирі, то у Львові“.

Сей князь, як каже Карамзин, „вмер близько року 1336, не лишивши дітний і хан понасилав до Галичини своїх намістників; але меш-

¹⁾ Грамота Юрієва року 1339 невідома була Ржежабку, так само як була невідома декому з наших письменників (не згадуючи вже Карамзина, але і тим, що жили після него і що й тепер живуть), не дивлячись на те, що видрукована за кордоном вже року 1857.-

канці, по вказці якогось тогочасного історика, повбивали їх, та з дозволу ханського підлегли Болеславови, сину Тройденовому, князеві мазовецькому, та Марні, сестрі Георгієвій¹⁾.

Схожу з думкою Карамзина вимовили і свою думку і інші вчені польські, галицько-руські і російські — от як Бобржинський, Стадницький, Зубрицький, Шараневич, В. Б. Антонович (про те вимовляє свою думку зговорюючись, що „існує не менше ймовірна думка, що і Юрій II. і Болеслав Тройденович се таж сама особа²⁾), Гловайський, Бестужев-Рюмін. Як вони кажуть, після смерти Андрієвої та Львової князював до року 1335 чи 1337 Андрійв син Юрій. Зовсім супротивлежну думку мав ще сто років тому, як мовить Лонгинов, Нарушевич. Нарушевич в своїй історії Польщі, здаючись на Вітодурана, та на листованні наші з Владиславом Локтиком, просто каже, що після загину на війні з Гедимином двох синів Юрія Львовича в році 1321 чи 1322, Русини оголосили своїм князем Болеслава мазовецького близько року 1324³⁾. В останніх часах такої-ж думки тримають ся Бельовський (М. Р. h. т. II., хр. Яна з Чаркова) польський вчений, Ржежабек, чеський, а з російських Н. П. Дашкевич, Липиценко, Филевич та Лонгинов. Питання про Юрія II. з усіх боків розглядав тільки Ржежабек між усіма отими письменниками. Що твір, де він розглядає оте питання, зветь ся: „Iři II., posledni kníže Male Rusi⁴⁾“. Роздивимось, з якої речі Ржежабек вважає Юрія II. за Болеслава Тройденовича.

Головне джерело для мірковання, хто був після Андрія та Льва і про те, яка се була особа, ті грамоти, що зістались від того часу з іменем Юрія. Усіх їх п'ять. Перша писана року 1325 до великого магістра Вернера Арсельнського, друга з року 1327 (того-ж самого змісту що і грамота 1316) до тогож магістра, третя — 1334 до великого магістра Модера герцога Бравншвейського, четверта року 1335 (покріпила усі умови складені до сего року з орденом тевтонським), а на останку пята — року 1339; сею грамотою Юрій надає місту Сяноку Магдебурське право, роблячи війтом свого вірного слугу Бартка з Сандомиру. Юрій по сих грамотах величає себе раз *Georgius Dei gratia dux Rus-*

1) Карамзин — т. IV. стор. 214, 253, изд. Ал. Смирдина СПб. 1851.

2) В. Б. Антонович — Мон. 1—51.

3) Лонгиновъ — грамоты Юрія II, 6.

4) Праця перво на перво була надрукована в *Časopis Musea Kralovstvi Českého*, а потім вийшла осібним виданням в Празі 1883 р. На московську мову перекладено Гетеріовським; на основі постанови Академії Наук повинно було бути видрукваним в її записках; але на жаль сего ще й досі не зроблено.

siae (1325), вдруге — *Georgius Dei gratia dux terrae Russiae, Galiciae et Ladimeriae* (1327) а то знов „*Georgius Dei gratia Dux et heres regni Russiae*, от як у грамоті 1339 р. Більшість грамот (грамота 1316 та 1320 р.) написані в Володимирі (1327, 1335, 1339), одна (1334) зі Львова, а ще одна (1325 р.) невідомо звідки.

Порівнюючи Юриєві грамоти, (окрім грамоти 1336 р.), Ржежабек доходить до того, що Юрій не був сином ні Андрієвим, ні Львовим, а значить коли називав Юрія I. своїм дідом, то через матір; через неї він міг вважати себе за потомка Романовичів. Ржежабек будує своє покладання на тому, що Юрій, згадуючи у грамоті 1328 року про своїх предків (*progenitores*), поміж них не згадує ні про Андрія, ні про Льва (*quod nostri progenitores filius recordationis rex Daniel, seu Leo noster atavus, aut Georgius noster avus carissimus*), а тим часом у грамоті р. 1334 та 1335 Андрія згадано поміж *predecessores* Юриєвих.

Однакже навряд щоб оті доводи Ржежабекові мали можливість оте доводити, не кажучи вже й про те, що взагалі будувати свої покладання на відрубних виразах, на нашу думку, варто великої уваги. Коли в грамоті 1325 року немає імені Андрієвого — та се могло стати ся не на умисне, або і наумисне. В грамоті 1325 р. дає хрестоносцям обіцянку, стояти з ними в дружбі, як се робили его предки. Тутечки не має нічого, що він поспівав ся обороняти землі ордену від Татар, а се єсть в Юриєвій грамоті 1327 року, що переказує від слова до слова грамоту Андрієву та Львову 1316 р.

Певно Юрій мав поважні причини мовчати про Татар в грамоті 1325 року, а з того стає зрозумілим, через що в сій грамоті пропущено імя Андрієве, що обіцяв хрестоносцям обороняти їх землі від Татар (*ceterum terras vestras fideliter premunire curabimus pro Tartaris*¹⁾).

Окрім того, правду каже Лонгинов, „в грамоті 1327 р. треба розуміти всляку в числі інших предків Юрія II. також і на братів Андрія та Льва“²⁾. Потім опущення можна вбачати за невмисне — адже в грамоті 1325 року пропущений Роман, хоть і був він, — певна річ, *progenitor* Юриєв (навіть як би він був і справді Болеславом Тройденевичем), тоді як в грамоті 1327 р. Романа згадано поміж *predecessores*. Так само не навмисне пропущено і Льва. Але як би не було, а останній був попередником Юрія, був самостійним князем. А хіба незгодка про во-

¹⁾ Лонгиновъ — Грам. Юрія II. стор. 7.

²⁾ Ibid. стор. 7.

линських князів Володимира Васильковича, Мстислава Даниловича, хіба се не пропуск? Аджеж Юрій II., володіючи Галичиною та Волиню, став пересемником і отих князів, а значить і їх треба було згадувати, яко „*predecessores*“. Правда від їх часів не лишило ся ніяких грамот з умовами, що дотикались хрестоносців, але їх немає також і від часів Романа, Данила, Льва та Юрія I. Коли вже оті останні князі склали умови з хрестоносцями, то немає ніякої причини відкидати сего що до волинських князів, які згадані.

Нам здаєть ся, що на основі відомого листу Владислава Локтика до папи Івана XXII., датованого 21 липцем 1324 р., вважати Андрія та Льва останніми галицько-волинськими князями (а Болеслава Тройденевича їх наступником) — не можлива річ. Тут велику вагу для Ржежабка, щоб зробити таке покладання, мало вжито королем слово „*ultimi*“¹⁾. Але оте слово можно пояснювати різно²⁾. Вживаючи оте слово, може бути, що король бажав вимовити непевність, що пересемник Андрія та Льва не буде в стані обороняти від Татар ні власних земель, ні сусідних; значить не буде таким „*inexpugnabili scuto*“, якими були его попередники, останні між померлими володимирськими князями. А то ще, вбачаючи будучину, міг король промовити, що померлі князі були „останніми“ між руських князів, що з'являли ся супроти Татар, яко „*inexpugnabili scuto*“, а що вже тепер не можна від їх пересемника чекати того-ж самого. Само по собі, кажучи се, король міг не брати на увагу вдатности чи невдатности наступників Андрієвих та Льва, відгравати відому ролю; може він виявляв в такому стані сю справу, аби тільки одержати від папи заемогу, що була потрібна для него, маючи на увазі досягти певної мети. В сему випадку Татаре відгравали ролю страховища. І справді

¹⁾ „*Hinc est, quod Sanctitati Vestrae insinuatione praesentium cum dolore reverentias intimamus, quod duo ultimi Principes Ruthenorum de gente schizmatica, quos immediatos pro scuto inexpugnabili contra crudelem gentem Tartarorum habebamus, decesserunt ex hac luce: ex quorum interitu nobis et terris nostris ex vicinitate Tartarorum, quos de certo credimus terram Ruthenorum, nostris metis contiguam, occupare, perturbatio indicibilis imminet. Ea propter Sanctitati Vestrae supplicamus quatenus memores servitii nostri, pariter vestri honoris, cum ex eo debito nostrae subiectionis nos et terras nostras teneamini defensare vestro consilio et auxilio videlicet in praedicatione crucis et aliis subsidiis, contra gentem Tartarorum ne occupent terram Ruthenorum et per consequens nos invadant celeriter succurrere dignemini.* Карамз. IV. пр. 275; Stadnicki — Syn. Ged.: II, 10 пр. 22 — „Въ 1324 г. Ханъ Убекъ (по Никит. Лѣт.) послалъ князей воевать Литву; они возвратились съ плѣномъ“ Карамзинъ IV. 280 прим.

²⁾ Див. Lexicon Forcellini, tom. VI., v. „*ultimus*“

король не помилив ся в своїй рахубі, як каже Филєвич, бо в протязі 1½ місяців, від 20 червця до 1 серпня 1326, папа відіслав до Польщі 4 грамоти, то до короля, додаючи єму духа, то до польського духовенства та народу, закликаючи до хрестового походу супроти „схизматиків, Татар, поган та інших ще невірив“, що сусідами були з Польщею¹⁾.

Ржежабек, щоб уможливити свою думку, що Юрій II. з Болеславом Тройденовичем таж сама особа, здасть ся на лист папи Івана XXII., датований 16. червця 1327 до короля Владислава Локтика²⁾. Папа оповіщає короля, що „nobilis vir Boleslaus Russiae“ бажає стати з православного католиком. Хто був сей Болеслав, видати з листу — бо єго називають тутечки „pronepos“ Владислава Локтика — а се іменно був Болеслав Тройденович³⁾. Карамзин каже, що останній, як родич з боку матери Романовичам, „певно, за свого дядька, Георгія держав який небудь уділ в Галичині або на Волині“⁴⁾, а через се саме папа і величає єго „dux Russiae“⁵⁾. Ржежабек з сим не згоджуєть ся. На єго думку, папа назвав Болеслава князем руським через те, що він у сей час справді володів Галичиною та Волинем, а покладанне Карамзина Ржежабек вважає за неправдиве. Але-ж сам Ржежабек оповіщає, що Індрих Глогівський в листі своєму до папи Івана XXII. називає сам себе князем Галичини (Haliciae dux), а папа в листі до брата сего Індрихового Яна Глогівського називає Індриха dux Lodomeriae. З якої речі? Через те, що Індрих був претендентом на оті руські землі, каже Ржежабек. Через що не покладати, що таке саме могло бути що й до Болеслава Тройденовича? А хіба-ж Володислав Опольський володів коли усею Галичиною та Волиню, що величав себе „dux totius Russiae“? Як син Русинки, з Романової семі, Болеслав Тройденович міг сам

1) Филєвичъ — Ж. М. Н. Пр. XI. стор. 173.

2) Карамзинъ IV. пр. 329.

3) Лонгиновъ — Грамот. Юрія II., 50.

4) Карамзинъ IV., пр. 329.

5) Cum itaque, sicut exultatione praegrandi nuper audivimus, nobilis vir Boleslaus, Dux Russiae, pronepos tuus, qui ex ritus imitatione Graecorum ab universalis S. Romanae matris Ecclesiae unione dividitur, spiritum, Dom'no aspirante, conceperit ad unitatem ipsius Ecclesiae redeundi, nec bene conveniat, ut ex tuae quod abest, degeneratione prosapiae arbor discepet a radice, rogamus excellentiam regiam quantum affectuose possumus, et hortamur, te nihilo minus in remissionem peccaminum obsecrantes, quatenus praefatum Ducem, cui super hoc per alias nostras literas scribimus, quod relicto huiusmodi ritu erroneo redeat seu veniat in suae salutis praemium ad ipsius Ecclesiae unitatem, paternis et salubribus inducere monitis non omittas“.

Карамзинъ IV. пр. 329.

себе вважати кандидатом на галицько-руський престіл, на випадок як би останній опорожнив ся, а в такому розумінню і величати себе князем руським. Опріч того він, як гадає Карамзин, може володів частиною галицько-володимирського князівства, наприклад частиною холмської землі, а значить і міг називати себе руським князем. Ржежабек покладає, що Болеслав Тройденович був змалку вихований в душі латинства, був католиком, а вже православним став як дійшов до літ і се вдіяв він не з внутрішнього потягу, а маючи на увазі спадчину Романовичів. Як тільки він одержав її, то зараз же забажав знов занехати православну віру, через що запровадив з папою про се зносини, та ставши наново латинником, почав ревню утісняти православних.

Сеї перехід Болеслава Тройденовича на католика Ржежабек посуває до 1327 р., здаючись на записану у Длугоша під роком 321 звістку, що Болеслав князь Мазовії та Русинів одружив ся в Плоцьку з дочкою Гедиміною, перехрестивши її перед весіллям. А те, що Болеслав охрестив свою невісту в Плоцьку, а не в якому іншому місті галицько-володимирського князівства, дає Ржежабку змогу вимовити, що її охрещено яко католичку, бо інакше, мовляв, Длугош, згадав би про се достеменно. А коли се так, то значить що й сам Болеслав на сей час був вже латинником; вважаючи-ж на те, що він міг бути обраним на галицько-володимирський стіл тільки тоді, коли був православним, значить галицько-володимирським князем він став перед 1327 роком. Болеславови безнечно стало покинути православє тільки тоді, коли почув він змогу обирати ся на приходців — на Німців — а на се було доволі 2—3 років; звіділь Ржежабек випроваджує таке, що Болеслав став князем галицько-володимирським при кінці 1324 р. або при початку 1325, або кажучи інакше зараз-же після Андрія та Льва ¹⁾ та князував до р. 1340, значить доволі довгий час. А що се було так, Ржежабек здасть ся на Яна Вітодурана ²⁾ і тим гадає заперечити Карамзинови та іншим. Ставши православним, Болеслав став іменуватись Юриєм і з тим іменем він навпослі зістав ся, як став знов латинником.

¹⁾ Rębak 16. 17.

²⁾ Карамзинъ, IV., пр. 329. „Causum adventus horum paganorum (Татар на Польщу в 1341) aliqui aliter assignant, dicentes, quod imperator Tartarorum duos paganos breviter ante ista tempora reges satis idoneos Ruthenis praefecerat, quibus successive ab eis per venenum extinctis, procuravit eis christianum latinum (т. є Болеслава мазовецького), qui dum regni gubernacula per plura annorum curricula strenae gessisset, tandem cum numerum et ritum latinorum illic multiplicasset, et hoc Ruthenis displicuisset, illum intoxicabant per venenum tam fortem, quod dissiliit in plures partes“.

Те що Юрій та Болеслав (на думку Ржежабка) таж самі особа, свідчить і Ян із Чарикова. Воно правда, що тутечка замість „Болеслав“ двічі стоїть „Казимир“, але Ржежабек поясняє се помилкою та не того хто переписував, а самого Яна, він бачте, забув. Ян чув імя Болеслава, що отруєно вкупі з іменем его молодшого брата Казимира (князя плецького), що номер 1354—1355 р. своєю смертю. Така помилка стала ся через те, що Ян звик чути про Болеслава, яко про Юрія. Далій в тій же хроніці Яна, під роком 1349 знов згадано про отруєнне Болеслава і тут вже єму надано его власне імя¹⁾.

Розглядаючи критично думки Ржежабка, які він вимовив, треба зауважити, що він не так як слід мотивував їх та що їм можна закинути те саме, що він часто-густо закидає іншим. Справді здаючись тільки на оден вираз в папському листі (*redeundi*), автор з него вже виводить, що Болеслав до того часу, поки перейшов на православного, був латинником. Коли вже й тепер по офіціальних документах можна здібати не докладні вирази, то якеж можна вимагати від документів XIV в. безумовної докладности? Далій слову *redeundi* можна надавати розмаїте розумінне — можно розуміти, як розуміє его автор — можно й інакше. Православні схизматики, вони відлучились від поєднання з правдивою церквою; до сеї схизматицької церкви належить і Болеслав. Папа умовляє останнього, яко схизматика, знов прилучитись до праведної матери церкви²⁾. Слово *redeundi* папа міг вжити обертаючись до кожного православного, який бажав прилучитись до латинства.

Те, що змусило Болеслава зробитись православним, хоть і походить може на правду (як се викладає Ржежабек¹⁾, але де шукати доводів на се? Як би такі мотиви існували, то Болеслав міг би перейти на православного і не при галицькому-володимирському дворі (як каже Ржежабек¹⁾, а і в Черску. Проте стати православним Болеслав міг і без сіх мотивів, бо его мати була православною, бо родилась нею, мазовецькі князі були в приятних зносинах з православними руськими князями (варто пригадати про відносини Конрада Самовитовича до Володимира Вазильковича та до Мстислава Даниловича), а Лонгинов каже, що православне при дворі мазовецьких князів ще в XIV в. було розповсюжено; він вказує на довід сего, що по актах 1339 р. єсть згадка про пароха, що був в парафіяльній церкві св. Юрія в Плецку, де перебував тоді Казимир мазовецький³⁾.

¹⁾ Ręzabek 18. 19.

²⁾ Зр „Др. и Нов. Рос.“ т. III. стор. 322 Альберт Компенський пише між іншим до Климента VIII.: „Чим іншим може стати безсмертним ваше імя серед пізнього потства, коли не спомином про те, що за часу уряду вашого... усі Москалі вернули ся до лона праведної церкви“.

³⁾ Лонгиновъ — Гр. Юрія II, стор. 13. — Смотри возраженія Филевича „Къ вопросу о борбѣ Польши и Литвы-Руси“ Ж. М. Н Пр. 1891, XII. стор. 330.

За тим немає ніякої підпори відсувати перехід в латинство Болеслава до 1327 р. Одно певне можна сказати, що до сего часу він був православним. Те-ж, що Болеслав хрестив свою невісту в Плоцьку, нічого не подає на користь покладанню Ржежабка. Покладемо навіть, що Болеславова невіста була перехрещена в латинство дійсно; але все-ж таки, що се доводить покладання Ржежабка, не можна сказати; можна тільки гадати, що в році 1331 Болеслав Тройденович був латинником. Але докази Ржежабка на користь того, що невісту Болеслава Тройденовича хрестили по латинському обряду, не витримують критики. Длугош, супротивлено авторови, промовимо ми, не вдовольняв ся-б самим тільки оголошенням про хрещення литовської князівни, як би се дійсно вчинило ся по латинському обряду (само по собі і ми маємо також право мовити так, як і Ржежабек своє). В Плоцьку могла бути православна церква, так само як у Володимирі католицька (адже-ж сам Ржежабек каже, що у Володимирі і в князівстві було чимало латинян, та і сам Болеслав зі своїми прибічниками був католиком), значить, з якої-ж речі була потреба їздити для хрещення невісти по латинському обряду в Плоцьк?¹⁾ Се натяжка. Се швидче може вказувати, що Болеслав у сей час не був галицько-володимирським князем.

А коли докази Ржежабкові що до переходу Болеслава в латинство в році 1327 непевні, то також непевне покладання его, що Болеслав став князем у Володимирі в 1324—1325 році. Ржежабек відсуває смерть останнього Романовича до року 1322, а обрання за князя Болеслава Тройденовича до початку 1325 чи на кінець 1324; з якої-ж би речі стала ся така перерва? Ржежабек сю яву поясняє через те, що після 1322 р. в Галичині ще було військо Гедимінове²⁾ але з якої речі він се каже? Адже-ж у сей час Гедимінови потрібне було військо для боротьби з Ливонцями. Филевич теж не згоджуєть ся в сему разі з Ржежабком.³⁾

На останку обертаючись до відомого тексту хроніки Яна з Чарнкова, ми бачимо відміну в нему в двох виданнях хроніки, у Зомерсберга і у Бельовського. Ржежабек вважає за ліпше друге видання (Бел.), але і в такому разі ему доводить ся брати на увагу одно непорозуміння. Ян

¹⁾ Длугош проте каже тільки про вінчання в Плоцьку: „Boleslaus dux Masoviae et Russiae, filius Ducis Trojdeni Masoviae uxoratur, et accipit in uxorem filiam Gedimini Ducis Lithuaniae gentilem et barbaram. Qua fonte baptismatis a sordibus idolorum ablata, nuptiae ex more apud Ploczkum celebrantur“. Лѣтоп. Зап. Археогр. Комис. IV. стор. 329.

²⁾ Кеґабек 12 (в пр.).

³⁾ Филевичь. Ж. Пр. 1889, XII., 176.

згадує про Казимира (двічі) а Ржежабек поясняє се тим, що Ян забув; а се наче можливо нібито, що Ян усе чув про Юрія, а не про Болеслава. Таке пояснення само по собі, нікого не може задовольнити. Навіть сам Ржежабек завіdomляє, що в другому місці хроніки Болеслав з'являється з власним іменем; вважати же з'яву в сему місці імені Болеслава за допис пізнішого переписувача, як се каже Ржежабек, немає ніякої приклучки¹⁾. Лонгинов зрік ся, пояснення Ржежабкове визнати імовірним; але-ж і те, яке він сам предкладає — не до речі. На думку Лонгинова, „більше буде гаразд помилку що до імені Болеслава відсунути до більше пізнього часу (коли що се помилка і коли Болеслав назвав ся ще й Казимиром) та приписати її малограмотности переписувача, якому все ввижало ся імя Казимира Великого, яке скрізь розходило ся по Польщі“. ²⁾ З якої-же речі той же переписувач дальше не помиляється, а називає Болеслава як сльід? Лонгинов самовольно перероблює сам текст, ось як і читає в перекладі: „Незабаром після того, як Русини отруїли сина мазовецького князя Тройдена, Болеслава, переємника в руському князівстві після смерті свого покійного дядька по матері, великого князя руського Казимира Георгиевича, Казимир Великий, понавшись відометити за смерть свого родича, зробив напад на Русь“. ³⁾ Однакже з якої речі він перевернув *Kazimiro dicto Georgio* на Казимира Георгиевича, розуміючи під ним Андрія Юриєвича? Се вже зовсім самовольне!

Взагалі здаватися на хроніку Яна з Чарикова, щоб вяснити питання про особу Юрія II., не можна, бо як се перше довів добре Филевич⁴⁾, три її перші глави, які мають тутечки для нас велику вагу, не можна вважати за справжні „а через те їх не можна залічати за такі, що мають вагу імовірного джерела“; — сі глави перероблені в XV. століттю, так бодай гадає д. Филевич. Крім того ще по різних виданнях хроніки текст не по всіх однаковий. От на пр. те місце в ній, на яке здають ся звичайно переважно, рішаючи згадане питання, у Зомерсберга написано: — *post (Карамзин; Шараневич та Зубрицький додають ще — coronationem Casimiri an. 1333) non multo tempore mortuo magnifico Principe Casimiro, dicto Georgio, totius regni Russiae Duce, Trojden Dux Masoviae (що кажуть учені треба читати Boleslaus Trojdeni filius) qui avunculo suo in ducatu Russiae successerat, veneno per Ruthenos intoxicatus interierat*“. Ржежабек здається на текст хро-

¹⁾ Филевичъ. Ж. М. Н. Пр. 1889, XII, 300.

²⁾ Лонгиновъ — Грам. Юрія II., стор. 12.

³⁾ Лонгиновъ — Грамоты Юрія II. — стор. 12.

⁴⁾ Филевичъ — Ж. М. Н. Пр. 1889 р. XII. стор. 299—311—2.

ніки, що видав Бельовський, а там той самий текст ось як пишеть ся: „Et post non multo tempore mortuo magnifico principe dicto Georgio totius regni Russiae duce filio Troydeni ducis Masoviae, qui Casimirus avunculo suo in ducatu Russiae successerat, veneno per Ruthenos intoxicatus interierat“. Карамзин, Шараневич та Зубрицький, маючи на увазі текст, надрукований у Зомерсберга, приймали Казимира за Юрія, Андрієвого сина. Карамзин, на пр. каже: „Значить, Болеслава родила сестра Георгія і здаєть ся напевно дочка Андрієва; а Георгій, опріч християнського імени, міг ще мати славянське — Казимира“.¹⁾ Коли пояснювання отих учених самовільні, то такими треба визнати й пояснювання Ржежабка і інших; значить Филевич мав право промовити: „одно слово, оті 3 глави (хроніки Яна) створило багато більш-менш дотепних, але вкінці самовільних пояснень, що однакже ні трохи не пособили вяснити справу“²⁾.

Зостаєть ся промовити тепер ще де-кілька слів про звістку Яна Вітодурана, на які здаєть ся Ржежабек. Що до него, то воно ніяким способом не годить ся, щоб уможовити покладання Ржежабкове. Він, звернувши увагу на слова Вітодуранові, що піддержують его думку (qui dum regni gubernacula per plura annorum curricula strenue gessisset etc.), зовсім не дає ніякої ваги іншим. А тимчасом сі останні вказують, що Болеслав князував не довго (breviter ante ista tempora), а по друге, що він був, як став князем в Галичині та на Волні, латинником — се значить католиком (christianum latinum).

Таким чином, Ржежабек не подав ні одного такого доказу, який би в стані був переконати читача в тому, що Юрій II. та Болеслав Тройденевич — се таж сама особа а значить і питання про особистість Юрія II. і взагалі про час та обставини смерги останнього з Даниловичів, зовсім не можна вважати, як про се гадає Филевич, за певне³⁾. Швидче можна вважати певною думку тих вчених, які вбачають в Юрію II. одного між Даниловичів. Однакже при тому треба зауважати, що не має нічого такого, яке-б запевняло, чий достеменно був син Юрій II. — чи Андрій, чи Львів. (Чогось усі певні того, що він був сином Андрієвим).

На нашу думку справа могла вчинитись ось-як. Близько 1324 року Андрій та Лев померли; князівство галицько-володимирське переходить до їх пересміців — до сина одного між них — до Юрія. Він володів усім галицько-володимирським князівством (в сему переконують его грамота 1335 р.) з винятком берестейської землі, що відійшла до Литви.

¹⁾ Карамзинъ — IV., пр. 329.

²⁾ Филевичъ Ж. М. Нар. Пр. 1889. XII. 300.

³⁾ ibidem — 1889, XI. стр. 173.

Брянцев¹⁾ гадає, що Юрієви не належав і Луцьк, але він помиляєть ся. В грамоті 1339 р. згадано про воєводу луцького. До якого часу князував Юрій, не можна сказати, а можна тільки бути певним, що єго вже не було року 1339. Правда від сего року відома грамота, яку видав теж Юрій, але очевидячки, се вже не той Юрій. Ся грамота відрізняєть ся від грамот з іменем Юрія і в титулі князя, і згадуваннем складу єго прибічників усе чужосторонців. Дехто між вченими відносить смерть Юрія II. до 1335—1337 року, само по собі переважно через те, що остання та відома грамота з іменем Юрія належить до року 1335. Можна покладати, що Юрій живий був ще і в 1337 році, коли Русини вкупі з Татарами зробили напад на люблинську землю і облягли Люблін²⁾. Непевна річ покладати, щоб Болеслав Тройденевич (коли він на сей час був галицько-володимирським князем), коли склались з Казимиром добрі лади, приймав участь в опустошуванні земель свого близького родича.

Як умер Юрій II., тоді перестав існувати рід Даніловичів; спадщиками зоставались Болеслав Тройденевич та Любарт Гедимінович. Роздивимось, яка вони були рідня з Даніловичами.

Болеслав був сином Тройдена князя мазовецького та Марії, про яку під роком 1341 Длугош пише: „Ducissa Czirnensis Maria moritur, uxor Trojdeni Masoviae et Czirnensis ducis, natione Ruthena³⁾).

Чия була дочка Марія, про се учеші не в одно говорять. Шараневич вважає її за старшу сестру Юрія II. або швидче дочкою Юрія⁴⁾; Антонович — за дочку Андрієву⁵⁾; Стадницький за дочку Юрія II.⁶⁾; Андріяшев те Лонгинов — Юрія I.⁷⁾. Найбільше ймовірна думка двох останніх, коли вважати певним рік весілля Болеслава Тройденевича у Длугоша — то се дочка Юрія Львовича. Длугош каже, що Болеслав Тройденевич одружив ся з дочкою Гедиміна р. 1331⁸⁾; у сей час єму було найменш літ 18⁹⁾, значить він уродив ся року 1313. а шлюб єго матери р. 1312. Наша літопись каже, що Юрій I. вирядив ся женитись до Сузданя року 1281¹⁰⁾. Коли навіть покладати, що Андрій, батько

1) Брянцевъ. Истор. Литовск. Госуд. Вильна 1889. стор. 149.

2) Rocznik Świętokrzyski. Mon. Pol. h. III., Ч. 8. 119, 295 (Kęrabek 41.).

3) Длугош в Лѣт. Зап. Арх. К. выпуск IV. стор. 333.

4) Шараневичъ Ист. Галиц. Волод. кн. 126. 149.

5) В. А. Антонович — Мон. 1. 51.

6) Stadnicki — Syn Ged. II. сар. 7.

7) Андріяшевъ — Очеркъ — 207 пр. 7; Лонгиновъ — Гр. Юрія II. 50.

8) Długosz — Лѣт. Зап. Арх. к. вѣсн. IV. — 329.

9) Хотъ бували приклади, що й ранійше одружились.

10) Ипат. 583.

Марії, був першим сином Юрія й родив ся року 1282 (хоть сего не можна казати, бо певно першим сином у Юрія був Михайло, про смерть якого літописець наш звіщає під р. 1284¹⁾), то й тоді року 1312 він би мав тільки 30 років, а значить тоді він би не міг мати дочки певісти. Болеслав, яко син Марії мав деяке право на галицько-володимирський стіл. Другим претендентом — був Любарт Гедимінович. Із стародавньої литовсько-руської літописи, так званої Даниловича, ми довідуємось, що Любарт був жонатий з дочкою володимирського князя: а Любарта пришел володимирський князь к дошце, во Влодимер и въ Луческъ, и во всю землю Волинскую²⁾. Таке-ж саме, як каже Карамзин, записано і по наших родовідних книжках³⁾, а у Длугоша під роком 1382 ось що читаємо: „Lubartus sortem inter fratres non accepit, matrimonium filiae unicae Ducis Wladimirensis sortitus; cum qua illi Ducatus Leopoliensis et Wladimiriensis obveniebant“⁴⁾. Пісторій, як звіщає Филевич в генеалогічній таблиці литовських князів, коли згадує Любарта, то пише: „Lubartus aperte nihil acceperat, sed ex uxore dux erat Leopoliensis et Wladimiriensis“⁵⁾. Хто-ж то такий був отої володимирський князь? „Стрийковський — каже Карамзин — іменує князя володимирського, батька Любартової жінки Агнії Володимиром“⁶⁾; Шараневич в одному місці свого діла: „Історія Галицько-Володимирського Княжества“ каже, що Любарт ожениль ся съ дочерью Андрея, або Льва“; а в другому вневняє, що „Любартъ выводиль право на той престолъ (галицько-володимирський) отъ жены своей, сестры останного князя руского Юрія II.“⁷⁾; В. Б. Антонович, Стадницький та Андрияшев тестем Любартовим вважають Льва луцького⁸⁾; Божинський, Ржежабек, Лонгинов — Андрия⁹⁾. Нема чого й казати, що всі оті покладання непевні. Тутечки напрошуть ся питання: якими-ж землями володів Любарт за Юрія II.? Стадницький, не відкидаючи цілком певности звістки літописи Даниловича,

1) Іпат. 580. „У Юрія князя у Львовича умре сынъ именовъ Михайло, младу суцу ему“.

2) Літопись Даниловича ст. 27.

3) Карамзинъ IV. пр. 217. „А Любартъ принялъ Волинскій князь во всю землю Волинскую, и жениль си у него и доста ся ему Володимиръ и Луцкъ“.

4) Dlug. Lët. Zap. Arch. k. выц. IV. Спб. 868 стор. 382.

5) Филевичъ. Ж. М. Н. Пр. 1889 г. XII. стор. 180 пр. 8.

6) Карамзинъ, IV 207 пр.

7) Шараневичъ. Ист. Гал. Вол. княж. 136 і 149,

8) Моногр. I 51 и 75; Stadnicki — Syn Ged. II, 25; Андрияшевъ — Оч. стор. 207.

9) Божинский — Очер. Ист. П. I, 181 і Ржежабек 37; Лонгиновъ. Гр. Юр. II. 50.

каже однакже, що Любартови від тестя (Льва) упала сама тільки луцька земля, а володимирське князівство укупі з галицьким перейшло до рук сина Андрієвого — Юрія II.¹⁾ На думку В. Б. Антоновича луцька земля припала зараз же, як вмер Лев Юрєвич²⁾; так гадає й Андріашев³⁾; Лонгинов думає, що після смерті Андрія та Льва володимирське та-луцьке князівство чи в спадчині чи через завоювання Гедиміном (се штанне ще⁴⁾), впали Любартови Гедиміновичу⁵⁾. Для піддержання своєї думки Лонгинов, між іншим здаєть ся на фундушевий запис Любартів 8 грудня 1322 р. (помилкою замість 1372). Зараз же на другій картці той сам Лонгинов кажє, що інше — „таким робом закликанне Болеслава Тройденевича Русинами на князюванне могло статись близько 1324 р. тільки в самій володимирсько-волинській області“⁶⁾. Де-ж дів ся Любарт? Бобжинський не так дивить ся на справу. По єго вказці, Андрієва дочка виїшла заміж за сина Гедиміновичого Любарта (отримавши в посагу Луцьк). Після смерті своїх руських спільників Андрія та Льва († 1324) він (Гедимін) рушив далій й гадав собі про панованне над їх володіннями, а через те пад усею Русю. Тільки в галицькому князівстві встиг утриматись син Андріїв, князь Юрій II.⁷⁾ Усі оті покладання вчених однакже упадають, як порівняти їх з грамотами Юрія II. (особливо року 1335); по них видати, що Юрій був паном усього галицько-володимирського князівства (з винятком берестейської землі, та Холму може). Ржежабек, не квапаячись зовсім відкидати імовірности відомості літописи Даниловича, покладає, що після Андрієвої смерті лишила ся недоросла єго дочка і вона була через ворохобників-бояр відсунена від престолу; по згоді бояр заняв пресгіл Болеслав Тройденевич, яко найблизший потомок Романовичів. От через посередництво сєго Болеслава Тройденевича й видано заміж за Любарта дочку Андрія; шлюб сєй й умова що до галицько-володимирського князівства припадає як раз на шлюб сьмого Болеслава⁸⁾. Як би, каже Ржежабек, покласти, що Андрій за свого життя видав заміж дочку за Любарта, то тоді, само по собі, після єго смерті, єго дочка, а в купі з нею й Любарт домагав ся-б сєго стола,

1) Syn. Gedymina II, 25, пр. 44.

2) В. Б. Антонович Мон. I. 75.

3) Андріашевъ Оч. 207. Здавання нічого не доводить, бо тутєчки тільки вказки ва ті землі, що давно складали луцьке князівство.

4) Ніякого завоювання Гедиміном Волині не було — се довів В. Б. Антонович — Мон. 1—50—52.

5) Stecki — Łuck — Н. П. Дашкевич. Зап. 96 пр. 2.

6) Лонгиновъ — Гр. Юрія II. стор. 11.

7) Бобжинскій — Ист. Польщи. — Т. I., 181.

8) Rębaek 41.

— тим часом по документах не має на се жiadної вказки. Покладання Ржежабкові ще більше самовільні, ані-ж інших учених, на яких вказано попереду. Чи нечудно справді — що застається по праву спадчиця, а руські бояре шукають собі князя десь-то на стороні! Чи не користнійше для бояр було-б признати за верховодницю недорослу дочку Андрієву, та користаючи з сего, порядкувати в державі по вподобі? Опріч того, як би були поміж руських бояр такі зрадники, то певно були-б і такі, що заступили ся-б за інтереси недорослої, а се-б справило боротьбу, про яку, промовимо словами Ржежабка, по документах не має анічогоісенько. На чому однакже Ржежабек покладає свою гіпотезу про недорослість Андрієвої дочки? На останку як би Любарт навіть одружив ся з нею вже після того як Андрій умер, за допомогою Болеслава Тройденовича, то не вже-б він чекав смерти Юрія-Болеслава, а не важив ся-б швидче скинути узурпатора? Ні, думка Ржежабкова про шлюб Любартів єсть непевна. Швидче можна покладати, що Любарт одружив ся з дочкою Юрія II. (Андрієвича або Львовича¹⁾). На питанні се тепер неможлива річ відповідати з певністю, — але відкидати імовірність звістки літописи Даниловича або навіть вважати її тенденційною (як каже проф. Дашкевич²⁾), не має ніякої приєлючки; навпаки-ж, обпираючись на сю відомість, треба вважати Любарта за одного по праву хоч би на володимирьсько-волинське князівство. Однакже Любартові придбати єго не довело ся ранійше від року 1340.

Можна гадати, що в часі походу 1337 р. або незадовго після него Юрій II. помер, а з ним укуні перестало існувати мужеське потомство родини Романовичів. Може бути, що Татаре, що ще були навіть на Волині в годину смерти Юрія II., покванились захопити до рук осиротілу землю, та пастаповили своїх кривників в особі 2-ох намісників Татар. Але Русини, не бажаючи коритись їм — отруїли намісників. Про сей вчинок ось що списано у Яна Вітодурана; „causam adventus horum paganorum (Татар на Польшу 1341 р.) aliqui aliter assignant dicentes, quod imperator Tartarorum duos paganos breviter ante ista tempora reges satis idoneos Ruthenis praefecerat, quibus successive ab eis per venenum extinctis“³⁾ Тепер доводилось обирати, переважно, між двома

¹⁾ Не має нічого не можливого в такому покладанню. Коли поглядати, що батько Юрія II. (Андрій чи Лев) родив ся р. 1282, а одружив ся як було єму років 18 себ-то р. 1300, тоді вмираючи 1324 року він мусів лишити спадчика 23 років; року 1337—8 сей останній мав би вже 36—37 літ, а в такому разі вже мав можливість мати й дочку дорослу.

²⁾ Дашкевич — Зап. 46, пр. 2

³⁾ Карамзинь — IV. 329 пр.

претендентами — Болеславом Тройденовичем та Любартом Гедиміновичем. Певно, що проміж руськими боярами були прихильники і того і другого і що після того, як отруїли Татар, мусила скоїтись боротьба між партиями в володимирсько-галицькому князівстві. Певно також, що в тій боротьбі, приймали участь, яко прихильники Болеслава Тройденовича, різні чужоземці (Німці), що оселились в сему часі по головних містах галицько-володимирського князівства і що через свою материяльну заможність, мали не малий вплив на справи в князівстві. Не аби яку ролю відгравали в сему питанню і сусідні землі Польщи та Литви, а також і Татаре, що дивились на галицько-володимирське князівство, яко на свій улус. До них то й обернулись з обох боків, що змагались за відповідю на питання, яке їх інтересувало. Можлива річ, що в справу вдав ся і папа, бо само по собі для него було не однаково, хто буде панувати над Галичиною та Волиню, чи католик Болеслав чи православний Любарт. Повинно бути, що прибічники Болеслава Тройденовича справлялись вчиніише ніж Любартові, бо той же Вітодуран пише, що „Imperator (Узбек) Tartarorum (як померли обидва намістники татарські) procuravit eis (Русинам) christianum latinum¹⁾, се-б то Болеслава Тройденовича, а Ян з Чорткова сповіщає навіть одностайне (unanimiter) обрання на князя Болеслава — quem Rutheni unanimiter sibi in ducem et dominum susceperunt²⁾. Само по собі, що на таке unanimiter треба дивитися як на дуже непевне, бо не можна покладати, щоб усе галицько-володимирське боярство так звикчємніло, щоб воліло латинського Болеслава як православного Любарта. Як би не було однакже, а певно, що Болеслав Тройденович, що поки не став перевертнем, іменував ся Юриєм, став князувати на галицько-володимирському князівстві і вже в грамоті 1339 р. писаній в місті Володимирі — титулує себе — „Georgius dei gratia Dux et heres Regni Russiae“. Бурмістер львівський Зиморович, в своєму Triplici Leopoli, складеному 1672 року, каже, що мешканці тоді тільки прийняли Болеслава своїм князем, коли він згодив ся на умови, які від него вимагали: „Sola Leopoli a commilitonibus Leonis, Tartaris, Saracenis, Armenis caeterisque stipatoribus Principis mascule defensa, peregrinis dominis portas clausit, nec nisi pactis initis pateficit, ut nimirum Boleslaus titulo ducis Russiae in se sumpto, urbanam multitudinem indemnem ac immunem suis legibus et ritibus vivere permittet, a Cimeliarcho Ducali velut re-sacra, manus cohiberet

1) Карамзинъ — II. 329 пр. Biel. M. p. h. II., 619—756.

2) Ян з Чарнкова — Mon. P. II., 629, У Длугоша — baronum Russiae nobilium que conscesu. Лѣт. з. арх. к. IV., 329.

nihilque in publicum sine comitiis centurialis ageret. Hujus modi spon-
sionibus vinctus Boleslaus Leopolim recepit¹⁾. Звістку Зиморовича не
можна вважати неімовірною. Як Болеслав осів ся у Володимирі, певідомо;
не можна також на певно сказати, чи до Болеслава належала уся Во-
линь, чи саме тільки володимирське князівство; може хочби луцьке до-
вело ся на долю Любартові.

Однакже не довго довело ся Болеславові князувати в Галичині
та на Волині. На се князуваннє не в стані був дивитись однак ні Лю-
барт, ні єго сторонники Русьни, тим паче, що й поводженнє самого Бо-
леслава не нахилило на єго бік руської людности. Як буває здебільша
з ренегатами, Болеслав відставши від православної віри, зробив ся щи-
рим говителем єго та пособником католицизму, по тих русько-православ-
них землях, де єму довело ся князувати. Можлива річ, що він так само
поводив ся, як був ще князем якогось шматка землі руської (коли се
ще було); може Ян Вітодуран мав се на увазі, коли казав — *qui dum*
regni gubernacula per plura annorum curricula strenue
gessisset... Належачи усею душею до західного сьвіту, Болеслав нама-
гав ся прищепити західну культуру в своєму князівстві (звідсіль наданнє
магдебургії місту Сяноку, а певно і деяким іншим містам), не питаючись,
чи се подобалось руській людности чи ні. Ставши князем в Галичині
та на Волині через чужоземців може, що на той час зовсім розкорини-
лись тутечки, дивлячись на них, яко на культурну силу, а може й мате-
риально залежачи від сих людий, Болеслав випроваджує їх на перед
(напр. в грамоті 1339 р. стоїть — *omnem hominem judicandum, sive*
sit Theuthonicus, Polonus, Ungarus et Ruthenus. Ruthenus займає тут
останнє місце¹⁾), обставляє себе на около ними, з ними судить і рядить.
Між тими, що підписані на грамоті 1339 р. не має ні одного руського
вельможи і немає, як се бувало поперед, на останку не завсїди, підпису
єпископа (*sub testimonio virorum proborum et honestorum videlicet*
Johannis dicti Latta Adalberti advocati de Bahna, Bartholomei, advoca-
cati de Varsov, Johannis Brunonis, Leonis de Sywurz), Длугош же опо-
віщає, що Болеслав набрав „*praefectos suos et officiales curiensesque*
ex Polonis et Bohemis et Almanis. Опріт того Болеслав з своїми при-
бічниками пускав ся на всякі насилування над руською людністю. Той
самий Длугош подає ось яку звістку — „*sive quod tributis datisque*

¹⁾ Карамзинъ. IV., 329 пр.

²⁾ Лонгиновъ. Грамоты Юрія 11. стор 22.

crebro illas exactionaverit gravaveritque, sive quod coniuges filiasque eorum sua incontinentia foedaverit¹⁾.

Таке поводження Болеславове мусіло відхилити від него і його попередніх прихильників з Руснів, а на останку як вже не стало сили терпіти, Болеслава силоміць відіпхнено від престолу — ему, як каже Ян Вітодуран, дано такої отрути, що він розпався на шматки²⁾. Це сталося властиво 25. березоля 1340 р.³⁾. Що до міста, де таке скоїлося, то вчені не в одно кажуть. Шараневич напр. покладає⁴⁾, що це скоїлося у Львові, Ржежабек та Филевич — у Володимирі. Вказкою на Львів може служити грамота Митра Детка до кушців міста Торна, в якій між іншим стоїть: „damna vero post obitum domini nostri felicis memoriae ducis Russiae quicumque Lemburgenses intulerunt⁵⁾”; для Володимира ось яка звістка — habuit tres filios Bolkonem, qui reserptus per Ruthenos in Wlodymyrz veneno interiit⁶⁾. Вкупі з Болеславом отруєно і декого з його прибічників.

З листу папи Венедикта до краківського єпископа датованого 24. червця 1341 р., видати, каже Ржежабек, що король Казимир розумів, з якої речі скоїлася ота смутна подія⁷⁾. Траска. Ян з Чарнкова, Ян Вітодуран, Длугош кажуть всі в одно, з якої речі Болеслава отруєно — се перевертання руської людности з православної віри на латинську та всякі насилування Болеслава та його прибічників⁸⁾.

1) Длугош. Лѣт. Зап. арх. к. вип. IV. стр. 330.

2) Ibidem.

3) Ян Вітодуран. Mon. p. h. „ipsum intoxicabant per venenum tam forte quod dissiliit in plures partes“.

4) Rocznik Trzaski — M. P. histor. II. §60. Joh. Vitodurani Chron. Eccordi str. 1862; Roczn. Małopol. M. P. III., стор. 300. Item Boleslaus filius Trohideni ducis Mazoviae princeps Ruthenorum a suis inopinatus circa festum annunciationis beatae Mariae ex hac vita decessit (Rz. 42). У Длугоша під р. 1340 стоїть: veneno in potu propinato in die Anunciationis S. Mariae, alias nono Calendas Aprilis, illum (Болеслава) extinguunt. Длугош Лѣт. Зап. Арх. к. вип. IV. стор. 330.

5) Шараневичъ Ист. Гал. Вол. княж. 153.

6) Voigt Cod. diplom. Prus. III. str. 83, nr. LXI. (Mon. pol. hist. II. — 621 — 2).

7) Biel. M. P. h. III. стор. 284.

8) Ex oblatae siquidem nobis petitionis eiusdem regis (Казимира) serie nuper accepimus, quod cum dudum gens schizmatica Ruthenorum quondam Boleslaum ducem ipsius Regis consanguineum germanum de fidelibus procreatum parentibus, veneno impie, ac nonnullos alios Christi fideles eidem duci, dum viveret, obsequentes, immaniter occidissent, idem Rex huius modi scelus abhorrens, et zelo ulciscendae iniuriae fidei christianae accensus, cum exercitu suo terram Russiae dictam gentem expugnaturus intravit“. Theiner. Mon. P. pag. 468, Nr. 605. (Рѣс. 42).

Так то не стало Болеслава Тройденевича і знов осталась сиротою галицька-володимирська земля! Не довго князував Болеслав — Юрій, а скільки лиха накоїв для руської людности свого князівства!¹⁾ Проте деякі польські історики, заллющивши очі, щоб не звертати уваги на подані події Болеслава, ваять ся проромовляти ось які речі: „Таким робом, в той час, коли по смерті Юрія II. хан татарський покванив ся безпосередню захоптити край, Русичи стали навпаки сему і покликани до себе за князя Болеслава мазовецького, сина сестри Юриєвої, Марії. Князування мазовецького князя тутечки було недовге, але покинуло після себе добрий спомин. Багато польської людности перейшло на Русь, заселили її пустинні, розробили хліборобство і зміцнили звязок між Польщею та Русю“²⁾. Сі слова польського вченого не вимагають пійких пояснень. Після смерті Болеслава Тройденевича почала ся боротьба між Польщею та Литвою за галицько-володимирську спадщину; але ми поки що не торкати мемо сего питання а на смерті Болеславовій скінчимо нашу карту з історії Волині початку XIV. віку.

¹⁾ Як з Чарикова — „qui (Болеслав Тройденевич) legem et fidem ipsorum immutare nitebatur M. P. h. II., 629, Roczn. Trzaski (під 1340 р.) — hic dicitur suis multum fuisse violentus, ipsos capiens et pecunias ab ipsis extorquens, filias eorum et uxores rapiens et easdem dehonestans, non alias gentes, sicut Bohemos et Albanos super ipsos inducens“. M. P. h. II. 860; Як Вітодурап „Qui (Болеслав) dum regni gubernacula per plura annorum curricula strenue gessisset, tandem cum numerum et ritum Latinorum illic multiplicasset“. M. P. h. II. 860; Длугош — „Odii autem et necis causas varias plerique astruunt, quod videlicet ritus eorum schismaticos abrogare et fidei Catholicae duritatem, ritumquae et obedientiam Romanae Ecclesiae introducere, firmareque illic plurimo studio quaesiverit; sive quod tributis datisque crebro illos exactionaverit gravaveritque, sive quod coniuges filiasque eorum sua incontinentia foedaverit; sive, quod Praefectos suos et oficiales curiensesque ex Polonis et Bohemis et Almanis collectos, probris et iniuriis eos afficere non prohibuerit“. Лѣт. зап. арх. к. III. IV., 330.

²⁾ Вобержинській. Ист. Поль т. I. стор. 182.

